

С. П. Потеряйко,
к. військ. н., доцент кафедри державної служби, менеджменту та навчання за
міжнародними проектами, Інститут державного управління у сфері цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України

ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

У науковій статті досліджено оперативність як показник оцінювання ефективності організації державного управління у надзвичайній ситуації.

In the scientific article an operationability is investigational as an index of evaluation of efficiency of organization of state administration is in an extraordinary situation.

Ключові слова: державне управління, ефективність, оперативність.

Досвід ліквідації надзвичайних ситуацій свідчить про те, що існують суттєві проблеми в організації державного управління під час виконання поставлених завдань. Це зумовлено, насамперед, тим, що обстановка в районі надзвичайних ситуацій змінюється швидше, ніж проходить цикл управління і приймаються рішення на їх локалізацію та ліквідацію наслідків. Тому на даний час виникла проблема оцінювання ефективності організації державного управління у надзвичайних ситуаціях.

Матеріали статті тісно пов'язані з попередніми науковими дослідженнями, а саме: Альбошій О.В. розглядав проблеми подальшого розвитку методичного апарату кількісного обґрунтування рішень на ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій [1, с. 36]; Лещенко О.Я. розкривав шляхи вирішення проблеми прогнозування складу та кількості сил і засобів для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [2, с. 249]; Рибка Є.О. порушував проблеми координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади у надзвичайних ситуаціях [3, с. 323], але вирішення проблеми обґрунтування показників оцінювання ефективності організації державного управління у надзвичайних ситуаціях раніше не розглядалося.

Мета даної наукової статті — на основі аналізу попередніх наукових досліджень та досвіду дій органів державного управління дослідити оперативність як показник оцінювання ефективності державного управління у надзвичайній ситуації.

Відомо, що організація управління має на меті створення такої системи управління, яка забезпечила б виконання завдань силами і засобами, що залучені до ліквідації надзвичайної ситуації. Це можливо лише за

умови максимальної реалізації їх потенційних можливостей. Ефективність реалізації цих потенційних можливостей залежить від різних факторів, однак одним із них слід вважати оперативність управління, оскільки саме від оперативності управління залежить знання характеру та масштабу надзвичайної ситуації, прогнозування її розвитку, об'єктивна оцінка інших умов обстановки, правильне визначення своїх цілей та шляхів найкращого виконання поставлених завдань.

На теперішній час для дослідження ефективності організації державного управління використовується системний підхід, згідно якого система управління розглядається як ієрархічна структура, що являє собою сукупність функціонально взаємопов'язаних органів і пунктів управління, системи зв'язку, автоматизації та інших систем [4, 5].

Принцип системного підходу вимагає, щоб обрані показники оцінювання ефективності організації державного управління дозволяли оцінювати як внутрішні властивості системи управління, так і відобразити її вплив на результат виконання органами державного управління поставлених завдань у надзвичайній ситуації.

Під час підготовки до ліквідації надзвичайної ситуації здійснюється організація державного управління згідно з конкретними умовами обстановки, отриманим завданням і рішенням на застосування сил і засобів. Організація державного управління повинна забезпечити реалізацію усіх вимог, що ставляться до управління в даній конкретній обстановці. Іншими словами, організація державного управління повинна забезпечити достатню для даних умов обстановки ефективність функціонування системи управління.

Відомо, що будь-який предмет (об'єкт) має різні властивості, які визначають якість і цим роблять його відмінним від інших. Одні з властивостей є об'єктивними, на які неможливо впливати, інші — суб'єктивними, що піддаються впливу. Системі державного управління також притаманні такі властивості. Вони закладаються в її організаційну структуру якраз на етапі організації управління, виходячи з суті й обсягу завдань управління, які треба вирішити у надзвичайній ситуації. Ті властивості, які витікають з суті управління і визначають її якість, набувають характеру вимог. Вимоги, що висувуються до системи управління, в основному витікають з вимог до управління, адже процес управління реалізується через функціонування системи управління. Дослідження ефективності процесу організації управління полягає у визначенні ступеня внеску системи управління у вирішення покладених на неї завдань. При цьому особлива увага приділяється оперативності функціонування системи управління у надзвичайній ситуації.

Таким чином, відзначаємо, що в процесі організації управління важливе значення має оперативність. Оперативність є однією з найважливіших вимог, що витікає із закону відповідності потрібного часу і часу, що є в розпорядженні при вирішенні завдань управління. Найбільш розповсюджений підхід щодо визначення оперативності виконання органами державного управління завдань з організації управління полягає у тому, що під час підготовки до застосування підпорядкованих сил та засобів необхідно точно враховувати баланс часу шляхом зіставлення потрібного часу (необхідного для ліквідації надзвичайної ситуації) і часу, що є в розпорядженні.

Дослідження підтверджують, що сприятливий баланс часу забезпечується тільки в тому випадку, коли потрібний час на здійснення організації управління не перевищує часу, що є в розпорядженні (T_p). Потрібний час (T_{oy}) визначається як сумарний час виконання елементарних робіт, що складають організацію управління [4—6]:

$$T_{oy} = T_{инф} + T_{орг} + T_{зот} \quad (1),$$

де $T_{инф}$ — час на збір, обробку та доведення інформації, необхідної для організації управління;

$T_{орг}$ — час на розгортання системи управління, яка створюється для ліквідації надзвичайної ситуації;

$T_{зот}$ — час на проведення заходів, спрямованих на забезпечення безперебійної роботи системи управління.

Час, що є в розпорядженні — це час, який витікає з оцінки розвитку надзвичайної ситуації або директивно встановлений старшим начальником. Якщо час, що витрачено на виконання завдань з організації управління органами державного управління, перевищує час, що є в розпорядженні, то це може призвести до виникнення кризової ситуації, тобто надзвичайна ситуація не буде ліквідована з мінімальними втратами з причини неготовності системи управління, яка створюється під час організації управління, а таким чином і в діях. Очевидно, що час, який є в розпорядженні, це час (T_p), із закінченням якого система управління не буде здатна забезпечити процес управління, що не приведе до бажаного результату взагалі або виявиться менш ефективною, ніж планувалось. Тобто повинна виконуватись нерівність [4—6]:

$$T_{oy} \leq T_p$$

Це визначає необхідність того, щоб витрати часу органами управління на виконання завдань з організації управління не перевищували час, що є у розпорядженні.

Так як час, що є у розпорядженні, та потрібний час є величинами імовірнісними, то виникає задача визначення імовірності дотримання умови (2). Цю імовірність можна визначити за такою залежністю [4—6]:

$$P_o = P(T_{oy} \leq T_p) = \Phi * \left[\frac{T_p - mT_{oy}}{\sigma m T_{oy}} \right] \quad (2),$$

де P_o — імовірність своєчасного здійснення усіх заходів з організації управління;

$\Phi^*(T)$ — функція нормального розподілення (функція Лапласа);

T_p — часовий відрізок, який є в розпорядженні органів управління при організації управління, при якій якості виконання завдань управління знаходиться на потрібному рівні;

mT_{oy} — математичне очікування часу потрібного для здійснення заходів організації управління;

$\sigma m T_{oy}$ — середньоквадратичне відхилення потрібного часу для здійснення заходів організації управління.

ВИСНОВОК

Таким чином, вищерозглянуті математичні залежності дозволяють оцінити ефективність організації державного управління у надзвичайній ситуації за показником оперативність.

Подальшим напрямом наукових досліджень може бути дослідження якості як показника оцінювання ефективності організації державного управління у сфері цивільного захисту.

Література:

1. Альбоцій О.В. До питання забезпечення ефективності управління в надзвичайних ситуаціях // Матеріали 10-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції "Організація управління в надзвичайних ситуаціях" — Київ, 2008. — С. 36—43.
 2. Лещенко О.Я. Оперативне прогнозування сил та засобів інженерного забезпечення, необхідних для ліквідації можливих наслідків надзвичайних ситуацій // Матеріали 10-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції "Організація управління в надзвичайних ситуаціях" — Київ, 2008. — С. 249—254.
 3. Рибка Є.О. Удосконалення системи управління в надзвичайних ситуаціях // Матеріали 10-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції "Організація управління в надзвичайних ситуаціях" — Київ, 2008. — С. 323—331.
 4. Загорка О.М., Мосов С.П., Сбитнев А.І., Стужук П.І. Елементи дослідження складних систем військового призначення. — К.: НАОУ, 2005. — 99 с.
 5. Основи теорії оцінювання ефективності складних систем (Методологія військово-наукових досліджень): навчальний посібник. — Київ: НАОУ, 1999. — 32 с.
 6. Вентцель Е.С. Исследование операций: задачи, принципы, методология. — М.: Наука, 1988. — 208 с.
- Стаття надійшла до редакції 09.11.2010 р.